

УДК 271.22–756–722(477.82)

DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2024.30.07>

РЕКТОР ВОЛИНСЬКОЇ ДУХОВНОЇ СЕМІНАРІЇ (1994–1996) ПЕТРО МИКОЛАЙОВИЧ ВІНЦУКЕВИЧ (1934–2023): ШТРИХИ ДО ЖИТТЄПИСУ

Фульмес Владислав,
протоієрей, доктор філософії, доцент,
проректор з наукової роботи
Волинської православної богословської академії
ORCID ID: 0000-0003-1263-9808

Цап Микола,
протоієрей, викладач кафедри гуманітарних
та практичних дисциплін богословського факультету
Волинської православної богословської академії
ORCID ID: 0000-0003-1599-3677

В історичній науці завжди належна увага приділялася опису ролі особистостей в історії. Констатуючи необхідність системного дослідження, вивчення та донесення до широкого загалу життєвих шляхів видатних особистостей Церкви Христової, відновлюючи історичну пам'ять нашого народу, ми повинні віддати належну шану всім, хто в різні історичні періоди розвитку нашої Церкви й держави залишався світочем істинного християнства та науки. Від часу відродження Волинської духовної семінарії у 1990-х роках етап її становлення був нелегким, але, долаючи всі виклики часу, відроджена Волинська духовна семінарія сьогодні стала одним із найбільших і найпрестижніших духовних закладів освіти України і впевнено продовжує свою розбудову та розквіт у статусі закладу вищої духовної освіти – Волинської православної богословської академії. Серед великого числа видатних випускників та керівників Волинської духовної семінарії багато з них залишаються для нас малознаними або й зовсім невідомими.

У статті на основі джерел зроблено спробу реконструювати фрагменти біографії ректора Волинської духовної семінарії Петра Миколайовича Вінцукевича. Джерельну базу дослідження становлять спогади його сучасників, документи особистого походження та інші публікації, частина з яких уводиться в науковий обіг уперше. Аналіз цих джерел дає можливість якомога детальніше скласти просопографічний портрет Петра Миколайовича Вінцукевича. Удається встановити, що Петро Миколайович Вінцукевич був серед числа перших, хто брав участь у заходах із відродження Української державності на Волині та підтримував ідею відродження Української Церкви. Наведені факти біографії характеризують Петра Миколайовича Вінцукевича як людину, яка володіла глибокими знаннями, добрими організаторськими здібностями і за короткий час зуміла підняти на належний рівень навчально-виховний процес, поліпшити матеріально-технічну базу Волинської духовної семінарії, чим зробила значний внесок у розвиток духовної освіти та церковної історії.

Ключові слова: Петро Вінцукевич, ректор, Волинська духовна семінарія, відродження, духовна освіта.

Fulmes Vladyslav, Tsap Mykola. Rector of the Volyn Theological Seminary (1994–1996) Petro Vintsukevych (1934–2023): touches to the biography

In historical science, due attention has always been paid to the description of the role of historical figures in history. Noting the need for systematic research, study and communication to the general public of the life paths of outstanding personalities of the Church of Christ, restoring the historical memory of our people, we must pay due respect to all those who, in various historical periods of the development of our Church and state, remained a beacon of true Christianity and science. Since the revival of the Volyn Theological Seminary in the 1990's, the stage of its formation was not easy, but overcoming all the challenges of time, the revived Volyn Theological Seminary has today become one of the largest and most prestigious theological educational institutions of Ukraine and confidently continues its development and flourishing in the status of an institution of higher theological education – Volyn Orthodox Theological Academy. Among the large number of outstanding graduates and leaders of the Volyn Theological Seminary, many of them remain little-known or completely unknown to us.

In this article, based on the sources, an attempt is made to reconstruct fragments of the biography of the rector of the Volyn Theological Seminary, Petro Vintsukevych. The source base of the research is the memories of his contemporaries, documents of personal origin and other publications, some of which are introduced into scientific circulation for the first time. The analysis of these sources makes it possible to compile a prosopographic portrait of Petro Vintsukevych in as much detail as possible. The given facts of the biography characterize Petro Vintsukevych as a person who possessed deep knowledge, good organizational skills and in a short time managed to raise the educational process to the appropriate level, improve the material and technical base, thereby making a significant contribution to the development of spiritual education and church history. In addition, Petro Vintsukevych was among the first to take part in measures to revive Ukrainian statehood in Volyn and supported the idea of reviving the Ukrainian Church.

Key words: Petro Vintsukevych, rector, Volyn Theological Seminary, revival, spiritual education.

Постановка проблеми. Славним осередком духовності та науки на західних землях України була Волинська духовна семінарія, яка з часу свого заснування в 1796 р. виховала та випустила у світ велику кількість студентів. Від часу відродження Волинської духовної семінарії у 1990-х роках етап її становлення був нелегким, але, долаючи всі виклики часу, відроджена Волинська духовна семінарія сьогодні стала одним із найбільших і найпрестижніших духовних закладів освіти України і впевнено продовжує свою розбудову та розквіт у статусі закладу вищої духовної освіти – Волинської православної богословської академії. Серед великого числа видатних випускників та керівників Волинської духовної семінарії багато з них залишаються для нас малознаними або й зовсім невідомими. Вагому роль у становленні відроджуваної Волинської духовної семінарії відіграв її викладач, а згодом ректор (1994–1996 рр.) Петро Миколайович Вінцукевич.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Постать ректора Волинської духовної семінарії Петра Миколайовича Вінцукевича не була об'єктом спеціальних історичних досліджень. Деяку інформацію про нього можна віднайти у публікаціях прот. М. Цапа [18; 19], К. Корецької [14; 15], В. Рожка [16; 17] та ін. Однак ці фрагментальні згадки не дають змоги повною мірою відтворити життя та діяльність Петра Миколайовича Вінцукевича.

Мета статті полягає у тому, щоб на основі архівних джерел і документів особистого походження реконструювати життя та діяльність ректора Волинської духовної семінарії Петра Миколайовича Вінцукевича.

Виклад основного матеріалу. Петро Миколайович Вінцукевич народився 31 травня 1934 р. у сім'ї священника протоієрея Миколи Степановича Вінцукевича та Софії Григорівни Вінцукевич в с. Полонка Брестської області (Республіка Білорусь). Окрім Петра, у сім'ї був ще старший син Сергій 1930 р. народження.

Початкову освіту Петро Миколайович здобув у середній школі № 1 м. Нова Миш Новомишського району Брестської області [3]. 16 травня 1952 р. неповнолітній Петро Вінцукевич був заарештований та засуджений на 10 років позбавлення волі за те, що «...будучи вороже налаштованим до радянської влади, у квітні й травні 1950 р. написав низку віршів і листів антирадянського змісту, які передав у школу, а лист – відправив своєму другу...» [2]. Сільська вчителька, бажаючи отримати призначення до міської школи, віднесла в НКВД вірш, у якому невтішно було згадано про Сталіна. Покарання Петро Вінцукевич відбував у таборах під Норильськом, а також в одиночній камері Мінської закритої в'язниці [1, с. 4]. У зв'язку з арештом та засудженням сина Петра сім'я отця Миколи Вінцукевича переїхала на служіння в Іркутсько-Читинську єпархію. Згодом після амністії Петро Миколайович із 20 жовтня 1955 р. по 26 січня 1957 р. проходив службу в армії [6].

Після завершення військової служби Петро Вінцукевич навчався у Мінській духовній семінарії. Тут він проявив зразкову поведінку та успішно закінчив заклад духовної освіти 11 червня 1960 р., отримавши атестат про закінчення семінарії № 5 за першим розрядом [4].

Лл. 1. Дванадцятий випуск Мінської духовної семінарії (1956–1960 рр.)

Після семінарії Петро Вінцукевич намагався продовжити здобувати богословську освіту в Московській духовній академії, але його там не прийняли на навчання. Після цього він разом із братом Сергієм

вступає до Ленінградської духовної академії. Із 1 вересня 1961 р. Петро Миколайович був зарахований на I курс, однак згодом, згідно з рішенням ради Академії (журнал № 6 від 27 грудня 1961 р.), він був відрахований у зв'язку з відмовою у прописці: місцева влада відмовила йому як колишньому політв'язню [7]. Окрім цього, Уповноважений ради у справах Російської православної церкви при раді Міністрів СРСР по БССР Г. Ковальов надсилав відповідні листи, у яких не рекомендував приймати на навчання ні Петра за його антирадянську агітацію, ні його брата Сергія [9, арк. 35].

Зважаючи на це, Петро Вінцукевич розпочинає працювати на різних роботах: слюсарем, водієм, портовим вантажником в Якутії та ін. [6]. Згодом переїздить у Луцьк, де перед тим замешкала його родина.

Незадоволення політикою Патріарха Олексія I (Симанського, †1970) та його наступника Пімена (Ізвєкова, †1990), всюдиприсутність КДБ і Уповноваженого у справах Російської православної церкви, їх контроль над усім обурювали частину духовенства, унаслідок чого розгорнулася діяльність підпільної катакомбної церкви, яка іменувала себе «Православно-Християнська Церква на Русі. Церква Патріарха Тихона». У 1964 р. Петро Вінцукевич належав до цієї церкви, у якій, імовірно, його батько протоіерей Микола Вінцукевич був керуючим справами. Представники катакомбної церкви організували підпільну Київську духовну академію, навчання у якій закінчив Петро Миколайович, здобувши ступінь кандидата богослов'я, захистивши дисертацію на тему «Християнство і політика» (резолуція Високопреосвященного Веніаміна (Новицького, †1976) Архієпископа Іркутського, ректора КДА (журнал Ради академії від 07.05.1967 № 9) [5].

На початку 1990-х років Петро Вінцукевич активно долучається до подій церковно-національного відродження. Він був серед числа перших, хто брав участь у заходах із відродження Української державності на Волині. Його неодноразово можна було бачити на перших віче, національних рухах та інших заходах, які відбувалися на майданах міста Луцька (наприклад: 23 червня 1989 р. на Замковій площі на мітингу, присвяченому річниці розстрілу в'язнів Луцької тюрми 23 червня 1941 р.; 26 квітня 1990 р. на Театральному майдані на мітингу, присвяченому річниці чорнобильської трагедії; у липні 1990 р. на мітингу, присвяченому підняттю національного прапора в Луцьку, та ін.). Разом із цим від самих початків він підтримував ідею відродження Української Церкви, багато зробив для передачі автокефальній релігійній громаді споруди Воздвиженської церкви, храму Юрія Переможця та інших храмів у Луцьку.

Іл. 2. Під час передвиборчої кампанії на Волині перебував кандидат у Президенти України Левко Лук'яненко. На фото у першому ряді зліва направо: Геннадій Кожевніков, Левко Лук'яненко, Петро Вінцукевич. Вересень 1991 р.

У цей час, а саме 16 жовтня 1990 р., відновлено діяльність Волинської духовної семінарії спочатку з відкриттям Волинського духовного училища, яке розмістилося в приміщеннях біля Свято-Троїцького собору. 23 квітня 1991 р. згідно з постановою Священного синоду Української Православної Церкви під головуванням митрополита Київського і всієї України Філарета (Денисенка) Духовному училищу в Луцьку надано статус Волинської духовної семінарії [19, с. 40].

12 серпня 1992 р. на підставі розпорядження першого заступника представника Президента України у Волинській області Юрія Ленартовича Свято-Троїцький кафедральний собор і комплекс споруд навколо нього, якими користувалося єпархіальне управління та Волинська духовна семінарія УПЦ, передано релігійній громаді Української Православної Церкви Київського патріархату (УПЦ КП). На базі частини колишніх студентів, які залишилися і бажали продовжити навчання, а також абітурієнтів, які подали заяви для вступу до першого класу, було сформовано два курси чисельністю понад 40 семінаристів [19, с. 40].

Волинську духовну семінарію УПЦ Київського патріархату офіційно відкрито 5 жовтня 1992 р. Того ж дня у Свято-Троїцькому соборі відбулося урочисте богослужіння, після завершення якого архієпископ Луцький і Волинський Спиридон (Бабський, †2011) виголосив проповідь і благословив викладачів та студентів на плідну працю. Наставчє слово сказав також інспектор духовної семінарії, настоятель собору отець Микола Бочкай. Після урочистої церемонії у соборі, того ж дня відбулося освячення приміщень семінарії і розпочалися заняття [19, с. 40]. Першими ректорами були: архієпископ Спиридон (05.10.1992 – 06.12.1992), протоієрей Микола Бочкай (06.12.1992 – 15.09.1993), єпископ Серафим (Верзун, 15.09.1993 – 30.12.1993). 11 листопада 1993 р. новим керуючим Луцько-Волинської єпархії УПЦ Київського патріархату призначено митрополита Іоана (Боднарчука, †1994), а владика Серафим став єпископом Володимир-Волинським, вікарієм Волинської єпархії і ректором Волинської духовної семінарії. Після того як 30 грудня 1993 р. єпископа Серафима було переведено на Житомирсько-Овруцьку єпархію, обов'язки ректора перебрав на себе митрополит Іоан [19, с. 40].

Іл. 3. Початок другого навчального року у Волинській духовній семінарії. 31 серпня 1993 р.

5 вересня 1992 р. до числа викладацького складу долучився Петро Миколайович Вінцукевич (Наказ № 8 від 05.09.1992) [6; 15, с. 6]. Разом з іншими викладачами Петро Миколайович із глибокою вірою і великою любов'ю та трепетом ставилися до викладання своїх предметів, зокрема він читав лекції з «Основного богослів'я» та «Порівняльного богослів'я» [15, с. 6]. Згодом, у січні 1994 р., його призначають проректором Волинської духовної семінарії (Наказ № 16 від 01.1994), а у зв'язку з трагічною смертю митрополита Іоана (Боднарчука) 9 листопада 1994 р. – виконуючим обов'язки ректора Волинської духовної семінарії [6].

Іл. 4. Візит Патріарха Київського і всієї Руси-України Володимира (Романюка) до Луцько-Волинської єпархії. 7 березня 1994 р.

Цьому призначенню передувало звернення тимчасово виконуючого обов'язки керуючого Луцько-Волинською єпархією єпископа Житомирського і Овруцького Серафима (Верзуна) 24 листопада 1994 р. до Святійшого Патріарха Київського і всієї Руси-України Володимира (Романюка, †1995), Священного

синоду та до голови учбового комітету єпископа Вишгородського Даниїла (Чокалюка, †2005) із проханням призначити постійного ректора Волинської духовної семінарії. У цьому ж зверненні він просить призначити проректора семінарії Вінцукевича Петра Миколайовича, уважаючи, «що ця людина зможе принести велику користь і нормалізувати життя Волинської духовної семінарії в Луцьку» [8, арк. 2].

Незважаючи на те що з певних причин Петро Миколайович не зміг прийняти духовного сану, однак, маючи богословську освіту та беручи до уваги його заслуги щодо відродження Української Церкви на Волині (зокрема, передачі Свято-Троїцького кафедрального собору в 1992 р., відродженні семінарії та ін.), йому довірили очолити духовну школу. Рішенням Священного синоду від 29 листопада 1994 р. (журнал № 13) Вінцукевича Петра Миколайовича призначено тимчасово виконуючим обов'язки ректора Волинської духовної семінарії [8, арк. 3].

Період ректорства Петра Миколайовича Вінцукевича був періодом духовного піднесення і становлення навчального закладу. Саме у ці роки була найбільша кількість бажаючих навчатися у духовній семінарії. Уже в 1996 р. число абітурієнтів становило 157 осіб, із яких на навчання було зараховано 90 студентів та сформовано дві групи. Така тенденція тривала і наступні декілька років, коли набирали дві богословські групи і одну регентів. Петро Миколайович володів глибокими богословськими знаннями, добрими організаторськими здібностями і за короткий час зумів підняти на належний рівень навчально-виховний процес, налагодити дисципліну серед викладачів і студентів, поліпшити матеріально-технічну базу духовного закладу [16, с. 124–125; 19, с. 41].

Іл. 5. Ректор Волинської духовної семінарії Петро Миколайович Вінцукевич у семінарському дворі

Зміцнюючи матеріальну базу навчального закладу, Петро Миколайович як ректор семінарії особливу увагу звернув на розвиток її бібліотеки, регулярно виділяючи кошти на закупівлю нових книг. Одним із перших його наказів було призначення з 1 січня 1995 р. нового бібліотекаря – протоієрея Миколая Цапа.

Велику роль у становленні і зміцненні Волинської духовної семінарії відіграла й українська діаспора, зокрема відомі волиняни зі США, Канади та інших країн, які радо відгукувалися на прохання керівництва духовної школи, надсилаючи як фінансову, так і матеріальну допомогу, зокрема у вигляді книг, виданих за межами України. До формування бібліотечних фондів найбільше долучився відомий українець Пилип Шайда. Починаючи з жовтня 1995 р. і наступних років він особисто надсилав багато цінних та рідкісних діаспорних видань і періодики. На його заклик допомогти семінарії відгукнулося багато свідомих волинян за кордоном: прот. Степан Женчух, Галина Рябокiнь, Володимир Вовок [10, арк. 2], єпископ Паїсій (Іващук, †1998), Катерина Бугаєнко, проф. Тетяна Прокопів [11, арк. 1] та ін.

Варто відзначити, що на початку 1990-х років Українська Церква потребувала велику кількість національно свідомого духовенства, адже відомо, що майже все волинське православне духовенство, переважно старшого віку, залишилося у складі УПЦ у підпорядкуванні Московській патріархії. Тому неодноразово Петро Вінцукевич наголошував, що «головне наше завдання полягає у тому, щоб виховати глибоко релігійні і національно свідомі кадри священників» [17, с. 6].

За час ректорства Петра Вінцукевича 7 червня 1995 р. відбувся перший випуск у новітній історії Волинської духовної семінарії. Після урочистого богослужіння у Свято-Троїцькому кафедральному соборі подальші заходи з нагоди випуску відбулися у Міському народному домі «Просвіта». Того дня з рук митрополита Луцького і Волинського Якова (Панчука, †2004) і колишнього ректора єпископа Житомирського і Овруцького Серафима (Верзуна, †2012) дипломи отримали 86 випускників, із

них – 25 стаціонарної форми навчання, 43 заочної і 18 – регентського відділення [13, арк. 12] Петро Миколайович подякував усім, хто був причетний до створення і становлення духовного закладу освіти, а також звернувся до випускників: «Ви, дорогі студенти, отримали і віру, і науку – ці два могутні крила людського духу. Несіть на цих крилах правду Божу нашому пограбованому, але нескореному народу. Демократи дали народу свободу і незалежність, ви ж повинні відродити його душу, бо без духовного відродження неможливе і економічне благополуччя» [14, с. 3].

Іл. 6. Перший випуск у Волинській духовній семінарії. 7 червня 1995 р.

Ще наприкінці 1994 р. серед духовенства, інтелігенції міста і віруючих волинян ставилося питання про відкриття на Волині духовної академії. Одні вважали, що це має бути богословський факультет Волинського університету, інші – філія Київської духовної академії, а ще частина наполягала на відкритті у Луцьку Волинської духовної академії. Особливо актуальною ця ідея стала на початку 1995 р., коли керуючим Луцько-Волинською єпархією було призначено архієпископа Якова (Панчука). 1 липня 1995 р. митрополит Луцький і Волинський Яків затвердив Статут Волинської духовної академії УПЦ Київського патріархату, а 1 серпня того ж року під його головуванням відбулося розширене засідання єпархіальної ради, на якому було прийняте рішення відкрити в м. Луцьку Волинську духовну академію [12, арк. 11]. Її першим ректором став митрополит Яків. На початок вересня був сформований I курс академії із 26 студентів, 11 з яких виявили бажання навчатися екстерном. Основу студентів становили недавні випускники Волинської духовної семінарії. Навчальний рік у Волинській духовній академії на базі семінарії розпочався 16 вересня 1995 р. Петро Вінцукевич в академії викладав єврейську мову. На жаль, за відсутності належної матеріальної бази академія зупинила своє існування 15 лютого 1996 р.

Іл. 7. Студенти Волинської духовної семінарії прямують у Свято-Троїцький собор на урочистий молебен із нагоди початку нового навчального року. У першому ряді справа наліво: свящ. Орест Юнак, викладач Старого Заповіту; Вінцукевич Петро Миколайович, ректор Волинської духовної семінарії; прот. Микола Цап, секретар; свящ. Іван Цап, студент IV курсу. 16 вересня 1995 р.

Згідно з рішенням Священного Синоду (журнал № 23), Указом Святійшого Патріарха Філарета від 16 липня 1996 р. ректором Волинської духовної семінарії було призначено протоієрея Сергія Мельничука-Мартинюка, кандидата богословських наук [19, с. 43]. Головною причиною звільнення Петра Миколайовича Вінцукевича була та, що він не мав духовного сану, був людиною світською, а це суперечить традиції, яка встановилася у Православній Церкві щодо керівника духовного навчального закладу.

Після звільнення Петро Вінцукевич ще деякий час викладав у Волинській духовній семінарії, потім у Рівненській духовній семінарії, а також займався творчою працею. Він автор кількох художньо-публіцистичних видань на релігійну тематику, залишив кілька книг («Моя правда», «Остання боротьба (на ріках Вавилонських)», «На ріках Вавилонських (Три хрести)», «Зішестя у пекло», «Українська ніч», «Розум еволюції», «Залишаюся з Христом (що таке істина)» та ін.), дописував в єпархіальну газету «Волинські єпархіальні відомості», публікував свої праці в науковому фаховому виданні ВПБА «Волинський благовісник».

2 вересня 2023 р. на 89-му році життя завершилася земна дорога колишнього ректора Волинської духовної семінарії Петра Миколайовича Вінцукевича. 4 вересня 2023 р. з благословення митрополита Луцького і Волинського Михайла (Зінкевича) Божественну літургію та чин похорону очолив випускник Волинської духовної семінарії, колишній студент Петра Миколайовича єпископ Чернігівський і Ніжинський Антоній (Фірлей). Разом із ним за упокоєння душі новоспочилого у Хрестовоздвиженському храмі м. Луцька, парафіянином якого був покійний, молилися ректор ВПБА протоієрей Володимир Вакін, духовенство єпархії, викладачі, студенти, випускники, рідні та близькі спочилого. Похований на Гнідавському кладовищі біля Луцька.

За час свого життя Петро Вінцукевич зібрав чималу приватну книгозбірню. У переважній більшості це були книги церковного, богословського, філософського та історичного напрямів. Частина власної бібліотеки (більше двохсот книг) Петро Миколайович передав ще у 1996 р., коли відбувалося становлення та формування бібліотеки Волинської духовної семінарії. Усі вони видані в ХІХ – на початку ХХ ст., серед них: Життя святих; Мінея; 12 томів творів Інокентія, архієпископа Херсонського; окремі томи Трудів КДА; журнал «Странник» та багато інших, які він успадкував від свого батька протоієрея Миколи Вінцукевича [18, с. 132]. Згодом було утворено іменний фонд ректора ВДС Петра Миколайовича Вінцукевича № 2 (Наказ ректора № 10 від 12 жовтня 2012 р.), а у липні 2013 р. було передано 68 примірників книг та документів. У жовтні 2023 р. дружина Петра Вінцукевича Ольга Міщук передала його приватну бібліотеку, рукописи та дослідження, епістолярну спадщину до іменного фонду наукової бібліотеки ВПБА загальною кількістю понад 500 примірників, а також деякі матеріальні та особисті речі до музею ВПБА.

Висновки. Отже, незважаючи на те що Петро Миколайович Вінцукевич був ректором Волинської духовної семінарії неповних два роки, він зробив важливий внесок у відродження духовного закладу, залишивши помітний слід в історії духовної освіти на Волині. У непрості 1990-ті роки завдяки своїм знанням і організаторським здібностям він зумів за короткий термін створити необхідну матеріально-технічну базу, налагодити дисципліну і підняти на високий рівень навчально-виховний процес, підібравши здібних і відданих своїй справі викладачів. Перспективою подальшого наукового дослідження може стати вивчення й аналіз його творчої спадщини.

Література:

1. Портрети духовенства та активу УПЦ КП – Петро Вінцукевич. *Вісті Патріархії*. 1995. 2 квітня. С. 4.
2. Приватний архів Вінцукевича Петра Миколайовича / переданий на зберігання у Волинську православну богословську академію в жовтні 2023 року. Архівна справка. Арк. 1.
3. Приватний архів Вінцукевича Петра Миколайовича. Атестат про закінчення школи. Арк. 1.
4. Приватний архів Вінцукевича Петра Миколайовича. Атестат про закінчення Мінської духовної семінарії. Арк. 1.
5. Приватний архів Вінцукевича Петра Миколайовича. Диплом кандидата богослів'я.
6. Приватний архів Вінцукевича Петра Миколайовича. Трудова книга.
7. Приватний архів Вінцукевича Петра Миколайовича. Справка. Арк. 1.
8. Приватний архів Вінцукевича Петра Миколайовича. Мої документи по семінарії. 22 арк.
9. Приватний архів прот. Владислава Фульмеса. Волинська духовна семінарія. 48 арк.
10. Приватний архів прот. Миколая Цапа. Лист Пилипа Шайди до св'ящ. Миколая Цапа від 25 жовтня 1995 р. Арк. 2.
11. Приватний архів прот. Миколая Цапа. Лист Пилипа Шайди до св'ящ. Миколая Цапа від 16 лютого 1996 р. Арк. 1.
12. Приватний архів прот. Миколая Цапа. Поточна документація, укази, розпорядження, протоколи єпархіальних та педагогічних Рад, статистика про вступ і випуски, листування та ін. 11 арк.
13. Приватний архів прот. Миколая Цапа. Щоденник прот. Миколая Цапа. Том 2, з 20.03.1995 по 12.05.1996. 60 арк.
14. Корецька К. На крилах віри. *Народна трибуна*. 1995. № 4(474). С. 3.
15. Корецька К. Новий навчальний рік – старі проблеми у Волинській духовній семінарії УПЦ Київського Патріархату. *Народна трибуна*. 1993. № 67(298). С. 6.
16. Рожко В. Волинська духовна семінарія (1796–2004 рр.): Історичний нарис. Луцьк : Медіа, 2004. 256 с.
17. Рожко В. Служити муть Богові і Україні. Вісник. Орган Української Православної Церкви в Канаді. Ч. 11 (2611) Листопад 1995. С. 6.
18. Цап М. Бібліотека Волинської православної богословської академії у м. Луцьку. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія «Історія»*. 2019. Вип. 2. С. 128–133.
19. Цап М., прот. Навчально-виховна робота у Волинській духовній семінарії УПЦ Київського Патріархату (1990–2011). *European Philosophical and Historical Discourse*. 2021. Vol. 7. Issue 1. С. 39–46.